

Hürriyet, Demokrasi ve İslam Kardeşliği

Freedom, Democracy and Islamic
Brotherhood

Fikret Yüksel

Özet

Demokrasi herkesin kanunlar önünde eşit olduğu, her ne sebeple olursa olsun kimsenin kimseye üstün olmadığı yönetim biçimidir. Her ülke veya toplum kendi kalıplarına ve kendi örfüne göre demokrasiyi tarif edip şekillendirmekle birlikte genel yaklaşım olarak hak ve hürriyetlerin etkili biçimde korunması ve yaşanması bu sistemin genel özelliğidir. Bu noktada Batılı bir kavram olan demokrasinin İslam'la ilişkisi çokça sorgulanan bir durumdur. Bu çalışmada hem bu soruya cevap verilmekte hem de demokrasinin İslam kardeşliğine nasıl hizmet edeceği ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Hürriyet, Demokrasi, İslam Kardeşliği, Hukukun Üstünlüğü, İttihad-ı İslam*

Abstract

Democracy is a form of governance in which everyone is equal before the law and no one is superior to anyone for whatever the reason. While each country or society defines and shapes democracy according to its own social patterns and traditions, it is the general characteristic of this system that the rights and freedoms as a general approach are protected and lived effectively. At this point, the relationship of the democracy as a western concept with Islam is widely questioned. This study tries to answer this question and how democracy serves the Islamic brotherhood.

Keywords: *Freedom, Democracy, Islamic Brotherhood, Rule of Law, Islamic Unity*

Bernard
Shaw şöyle
ifade etmiştir:
“Demokrasiyi
en ileri
götüren millet
İngilizlerdir.
Bunun daha ötesi
Müslümanlıktır”.

Giriş

Bu tebliğde “Hürriyet ve Demokrasi İslam kardeşliğine nasıl hizmet eder?” sorusuna cevaplar aranmaktadır.

Demokrasi sözünün etimolojik kökeni “demos” (halk) ve “kratos” (hâkimiyet) kelimelerine dayalıdır. Demokrasi, tüm üye veya vatandaşların, devlet politikasını şekillendirmede eşit hakka sahip olduğu bir yönetim biçimidir. Birilerinin birilerinden her ne sebeple olursa olsun üstün olmadığı yaşama biçimidir. Şah ve gedanın kanun önünde eşit olduğu bir idare tarzıdır. Mesela, Hz. Ömer’in bir Hristiyan’la ve Hz. Ali’nin bir Yahudi’yle mahkeme önünde eşit şartlarda muhakeme edilmesi örneklerinde olduğu gibi...

Her ülke veya toplum kendi kalıplarına ve kendi örfüne göre demokrasiyi tarif edip şekillendirmiştir. Onun için tek kalıp, tek tip bir demokrasi-den bahsedilemez. Bu bakımdan hangi demokrasi modelinin İslamiyet ile uyuşup uyuşmayacağı tek tek incelenmesi gerekir. Herhangi bir demokrasi modelini ele alıp bu model üzerinden şirk yaklaşımında bulunmak çok yanlış ve hatalı olur.

Her ideoloji, kendi fikriyatına uygun bir demokrasi kalıbı ve şekli oluşturmuştur. Buradan hareketle ana hatları ile Liberal demokrasi, Marksist demokrasi, Mutlak (çoğunlukçu) demokrasi, Klasik (çoğulcu) demokrasi, Muhafazakâr demokrasi, Radikal demokrasi, Militan demokrasi gibi birçok kalıplardan söz edilebilir. Belki bu kalıplardan birçoğu İslam’ın ruhu ve esası ile bağdaşmaz, ona tatbik edilemez. Ama genel ve çatı demokrasi tarihi ve manası ile İslam arasında bir zıtlık ve bir çatışma yoktur.

Demokrasi, bu zamanın ilcaat ve gereklerine en uygun ve insanlığın tecrübe ile bulabildiği en gelişmiş bir yönetim rejimidir. Bu rejimi İslam’a uyarlayıp İslam’ın fazilet ve adaleti ile beslersek ortaya mükemmel bir model çıkabilir. Meşhur İngiliz mütefekkeri Bernard Shaw şöyle ifade etmiştir: “Demokrasiyi en ileri götüren millet İngilizlerdir. Bunun daha ötesi Müslümanlıktır”.^[1]

Fıkıh kaynaklarına dayanarak denilebilir ki; İslam’da belli bir yönetim rejimi, belli bir devlet nizamı tayin ve tespit edilmemiştir. İslam, devlet yönetimi biçimini ve şeklini dönemin şartları ve insanların fikir ve tecrübelerine havale etmiştir. Elbette bu biçim ayet ve hadislere ters düşmemelidir. Demokrasi ve cumhuriyet rejimine işaret eden ayet ve hadisler vardır. Mesela, “... işleri, aralarında istişare ederek çözerler...” (Şura 38). Ayeti bunlardan biridir. İbn Abbas (r.a), şöyle demiştir: “İş konusunda onlarla istişare yap!” ayeti indiği zaman Resulullah (asm) şöyle buyurdu: “Biliniz ki, Allah ve Resulü müşavereden müstağnidirler. Fakat Allah, bunu benim ümmetime bir rahmet kıldı. Onlardan her kim istişare ederse doğru yoldan mahrum kalmaz. Her kim de terk ederse hatadan kurtulmaz.”^[2]

[1] <https://risaleinur-international.com/tr/book/13/part/861?p=1979>

[2] Celaledin Suyuti, Ed-Dürül Mensur, c, 2, s, 359. İbn Adiy, Beyhaki.

Hız. Ali (r.a), şöyle der: Peygamberimize dedim ki “Ya Resulallah! Bir iş olduğunda bize (sizin aracılığınızla) vahiy geliyor. Senden sonra hakkında Kur’ân (dan ayet) inmemiş ve senden de duymadığımız bir iş olduğunda ne yapalım? Resulullah şöyle buyurdu: (Böyle bir iş olduğunda) ümmetimden abid (ibadet ehli) olanları toplayınız ve o işi aranızda meşveret ediniz. Bir kişinin sözüyle hareket etmeyiniz.”^[3]

Said Nursî, “Ruh-u meşrutiyet, şeriatlandır; hayatı da ondandır” diyerek Kur’an ve hadislerden çıkardığı hükme göre, demokrasinin ruhunun şeriat-tan olduğunu vurgular ve bir çok eserinde bunun İslâm ile terbiye edilmesine muhtaç olduğuna dikkat çeker. Böyle olduğu takdirde Bernard Shaw’ın tesbiti gerçekleşecek, demokrasi biraz daha kemale erse İslamiyet’e kavuşacaktır.

Bediüzzaman Said Nursî Meşrutiyet tartışmalarının yapıldığı dönemde İstanbul’a gelmiş ve bu tartışmalara katılarak Meşrutiyet’e İslamiyet adına sahip çıkmıştır. Bu tartışmalardaki ifadelerinin birinde “...mânâ-yı meşrutiyete iptilâ ve muhabbetimin sebebi şudur ki: Asya’nın ve âlem-i İslâm’ın istikbalde terakkisinin birinci kapısı meşrutiyet-i meşrua ve şeriat dairesindeki hürriyettir. Ve talih ve taht ve baht-ı İslâm’ın anahtarı da meşrutiyet-teki şûrâdır.” Müslümanların hayat-ı içtimaiyye-i İslâmîyye’deki saadetlerinin anahtarı, meşveret-i şeriyyedir. Ve emruhum şûrâ beynehüm (şûrâ sure-si, 42/38) âyet-i kerimesi, şûrâyı esas olarak emrediyor. Evet, nasıl ki, nev-i beşerdeki telâhuk-u efkâr ünvanı altında asırlar ve zamanların tarih vasıtasıyla birbiriyle meşvereti, bütün beşeriyetin terakkiyatı ve fûnunun esası olduğu gibi, en büyük kıta olan Asya’nın en geri kalmasının bir sebebi, o şûrâyı hakikiyeyi yapmamasıdır.”^[4] diyerek demokrasinin âlem-i İslâmın saadetine nasıl vesile olacağını belirtmiştir.

“Zaman-ı istibdadın hâkim-i manevîsi kuvvet idi; kimin kılıcı keskin, kalbi kasî (katı) olsa idi yükselirdi. Fakat zaman-ı meşrutiyetin zembereği, ruhu, kuvveti, hâkimi, ağası haktır, akıldır, marifettir (bilgi), kanundur, efkâr-ı ammedir (kamuoyudur)”^[5] diyen Said Nursî demokrasinin temeli sayılan çoğulculuğa, hukukun üstünlüğüne daha o günlerden dikkat çekmiştir.

Hürriyetle şahısların ve toplumların gelişmesi arasında doğru bir orantı vardır. Bir toplumda hürriyet ne kadar fazla ise bireylerin kabiliyet ve istidatlarının gelişmesi de o kadar fazla olur. İstibdadın hâkim olduğu ortamlarda ise kişiler ve değerler önemsizleşmeye, ihmal edilmeye, çürümeye ve kokuşmaya başlar. Bediüzzaman’a göre istibdat tahakkümdür, keyfi muameledir, güce dayanan cebirdir, bir kişinin veya ona tarafgir bir zümrünün görüşüdür, su-i istimale gayet müsait bir zemindir. Zulmün temelidir, insanlığı mahvedicidir. İnsanı sefalet derelerinin en derinine yuvarlayan,

*Said Nursî,
“Ruh-u
meşrutiyet,
şeriatlandır;
hayatı da
ondandır”
diyerek Kur’an
ve hadislerden
çıkardığı
hükme göre,
demokrasinin
ruhunun şeriat-tan
olduğunu
vurgular.*

[3] Age, c, 7, s, 357 (Hatibi Bağdadî).

[4] Nursî, Said, Divan-ı Harb-i Örfî, Yeni Asya Neşriyat, İst, 2000, s. 55

[5] Nursî, Said, Beyanat ve Tenvirler, Yeni Asya Neşriyat, İst, 2010, s. 53

*Müslümanlar
belirli bir politik
sistemi açıkça
İslami olarak
tanımlamasa
da pek çok
Müslüman
İslam'ın
demokrasiyi
desteklediğine
inanmaktadır.*

İslâm âlemini zillet ve sefaletle atan, düşmanlık duygularını uyandıran ve İslâm'ı zehirleyen; zehrini her şeye saçan, Müslümanlar arasında ihtilâflara sebep olan bir felâkettir.^[6] Böyle bir zeminde Müslümanların bağlarının kuvvetlenmesi mümkün olamaz.

İslam terbiyesi altındaki bir demokrasi ise, kuvvet yerine hakkın, cehalet yerine bilginin, kin ve düşmanlık yerine sevginin, keyfîlik ve şahsiyetçilik yerine objektif kanunun ikame edilmesi, sosyal ve siyasal hayatın bu ilkeler çerçevesinde şekillendirilmesidir. İnsanlığı huzura kavuşturacak ve mutlu edecek kararların, keyfî ve şahsî fikirlere, heveslere göre değil, kolektif bilgi ve hikmete dayalı kurum ve kurullarla istişare edilerek alınması ve uygulanmasıdır.

Müslümanlar belirli bir politik sistemi açıkça İslami olarak tanımlamasa da pek çok Müslüman İslam'ın demokrasiyi desteklediğine inanmaktadır.

1992 senesinde Tunus İslami lideri Raşid Gannuşi London Observer'da yapılan bir mülakatta demiştir ki: "Şayet demokrasi ile insanların temsilcilerini ve liderlerini seçme hürriyeti, bütün hürriyetler, insan hakları kastediliyorsa Müslümanların demokrasiye muhalefet edecek hiçbir noktası olmaz." Gannuşi ve pek çok Müslüman demokrasinin çağımız dünyasında inancının gereğini yapma hürriyeti verdiğiğine inanmaktadır.

Mevcut demokrasiler mutlaka bir formül veya yönü takip etmemektedir. Bir demokrasinin liberal bir sisteme geçmesi mümkündür; veya bir demokratik sistem sosyalist bir sistemi doğurabilir. Veyahut da hükümete dini normların dâhil edilmesi ile bir demokrasi olabilir. Bugün dünya demokrasileri maneviyatın eksikliğini hissetmektedirler. Bu noktada İslam, demokrasi maneviyat ve dini argümanlarla birleştirmek için bir çerçeve sağlayabilir.

Her bir Müslüman, Allah'ın ve Şeriat'ın emirlerine kalben ve harfiyen uymakla yükümlüdür. Bu yönetim sistemleri için de geçerlidir. Bununla birlikte "hâkimiyet yalnızca Allah'ındır" gibi ayetlerin yanlış yorumlanması ile demokrasinin İslam ile uyuşmadığı tezi bir çok kişi tarafından ileri sürülmüştür. Oysa bugün Müslümanların çoğu tek kişinin hâkim olduğu sistemlere soğuk bakmaktadır. Bir insanın hâkimiyeti ile Allah'ın hâkimiyeti arasında nasıl bir ilişki kurulabilir? Bütün insanlar Allah katında eşittir. Tek adam kurallarına ve idaresine körü körüne itaat İslam'a zıttır. Bu şekilde tevhid inancı neredeyse demokratik bir sistemi gerektirmektedir, çünkü insanlar eşittir ve eşitliği ve hürriyeti inkâr eden herhangi bir sistem İslami değildir.^[7]

Bu şekilde global manada İslamiyet ile demokrasinin birbiriyle uyum içerisinde olduğunu belirledikten sonra İslam terbiyesinden geçerek kemale ermiş bir demokrasinin Müslümanlar arasındaki kardeşlik bağlarını nasıl kuvvetlendireceği konusuna bakabiliriz.

[6] Nursi, Said, Münazarat, Yeni Asya Neşriyat, İst, 1996, s. 22

[7] John L. Esposito and John O. Voll. Islam and Democracy, HUMANITIES, November/December 2001, Volume 22, Number 6.

En evvela Bediüzzaman'ın müthiş tespitiyle "Ekmeksiz yaşanır, ama hürriyetsiz asla..." Çünkü hürriyetsiz bir ekmek kölelik dönemlerindeki ağanın hizmetçisi olmak manasına gelir. Bu ise haksızlık, hukuksuzluk, adaletsizlik ve hürriyetsizlikten kaynaklanan fakirliğe yol açacaktır. Resullullah (asm) efendimizin buyurduğu üzere: "Fakirlik küfre en yakın durumdur." Müslümanların dininden uzaklaştığı bir vasatta Müslümanlar arasındaki en mühim rabita olan İslamiyet bağı da zayıflamış olacaktır. O yüzden hürriyet ve demokrasinin gelişmesi o toplumdaki ve dünya üzerindeki Müslümanların terakkisine ve kaynaşmasına vesile olabilecektir.

Herkesin içselleştireceği ve gönülden destek vereceği bir demokrasi yalnızlaşma yerine istişare ve diyalog kültürünü de beraberinde getirecektir. Yasaksız ve herkesin meşru hareketlerinde şahane serbest olduğu bir vasat sivil toplumun gelişmesine katkıda bulunacaktır. Kişi bilmediği şeye düşmandır hakikatince serbestiyet, ifade hürriyeti ve diyalog ortamı Müslümanların birbirlerini daha iyi anlama imkânını verecektir.

Hürriyetlerin geniş manada yaşanabilmesinin en önemli unsurlarından biri de çoğulculuk kültürünün gelişmesidir. Kuvvet haktadır düsturunca, hakkın hatırı âlîdir, hiçbir hatıra feda edilmez inancı çerçevesinde sosyal bünyedeki hak ve hürriyet arayışları fertlerin hakkı bulmak için diyalog halinde olmasını netice verecektir. Böyle toplumlarda "karizmatik lider" arayışına da ihtiyaç kalmayacaktır.

Hakiki manadaki sivil toplumda hayat, devletin emirleri ve zecrî yaptırımlarıyla gelişemez. Sivil toplum aşağıdan yukarıya doğru gelişmeye başladığında Müslümanların birbirini anlamaları daha kolay olacaktır.

Müslümanların kardeşâne ve müsamahakârane bir şekilde bir arada yaşamaları, kul hakkını, temel hak ve hürriyetleri önceleyen, farklılıkları zenginlik kabul eden bir İslami tecrübenin hayata aktarılmasıyla mümkün olabilir. Bu konuda Cemal Kutay'ın da aktardığı şekilde günümüzde bir asr-ı saadet Müslümanı olan Said Nursi'nin fikirleri gerçek İslamiyet'in günümüzde nasıl yaşanabileceğine ışık tutmaya devam etmektedir. Asr-saadette iman ve hürriyet arasında doğru orantılı bir ilişki söz konusuydu, iman parladıkça hürriyet de parlıyordu. Bediüzzaman bu anlayışı günümüze aktaran önemli bir tecrübedir.

Hukuk devleti kuvvetin kanunda olduğu bir devlettir. Kanunlar da İlahi normlara uygun olduğunda insanın fitratına uygun olacaktır. İçtimai hayatta bir işte muvaffak olunmak isteniyorsa, Allah'ın kâinata koymuş olduğu fitrî şeriata, yani yaratılış kânunlarına veya sünnetullah da dediğimiz kevnî şeriata uygun hareket edilmelidir. Fıtrat kanunlarını tanıyarak onlara muvafık davranılmalıdır. Aksi halde fıtrat, muvaffakiyetsizlikle cevap verecektir. Öyleyse içtimai ve siyasi hayata ait heyetlerde ve olaylarda umumi cereyana ve yaratılış kanunlarına zıt hareket etmemek lâzımdır. Fıtrata karşı mücadele edilmez. Fıtrat fitrî olmayan fiilleri reddeder. Çünkü "Hayat-ı içtimâiye-i beşeriyede bir çığır açan, eğer kâinattaki kanun-u fıtrata muvafık hareket

Hukuk devleti kuvvetin kanunda olduğu bir devlettir. Kanunlar da İlahi normlara uygun olduğunda insanın fitratına uygun olacaktır. İçtimai hayatta bir işte muvaffak olunmak isteniyorsa, Allah'ın kâinata koymuş olduğu fitrî şeriata, yani yaratılış kânunlarına veya sünnetullah da dediğimiz kevnî şeriata uygun hareket edilmelidir.

*Müslümanların
bir arada barış
içerisinde,
keşmekeşten
uzak ve Allah'ın
rızasını gözeterek
yaşayabilmeleri
için hakiki adalet
ve medeniyetin
bulunması
lazımdır, bu da
meşru hürriyetle
olur.*

etmezse, hayırlı işlerde ve terakkide muvaffak olamaz. Bütün hareketi şer ve tahrip hesabına geçer.”^[8] Bu açıdan hukuk nizamını sağlamak yukarıdaki hakikati göz önüne almaktan geçer. Bu bağlamda değerlendirildiğinde hukuk devletinin yaşayabileceği en müsait zemin de demokrasidir.

Müslümanların bir arada barış içerisinde, keşmekeşten uzak ve Allah'ın rızasını gözeterek yaşayabilmeleri için hakiki adalet ve medeniyetin bulunması lazımdır, bu da meşru hürriyetle olur.

Demokrasilerde fertlerin fikirleri önemlidir. Bunlar sosyal hayatın ortak aklını belirleyecektir. Kimse kimseye tahakküm etmeyecek, meşru fikirlerine saygı gösterecektir. Bu da Müslümanların birliğine hizmet edecektir. Aksi takdirde tepeden inmeci polisiye tedbirler istibdatı kuvvetlendirecek ve fertlerin şevkini kırarak onları ataletle sevk edecektir.

Peygamberimizin buyurduğu gibi Müslüman, elinden ve dilinden başkalarına zarar gelmeyen kimsedir. Güçlünün haklı değil de haklının güçlü olduğu toplumlarda güven ortamı tesis edilecek ve bu etki içeriden dışarıya doğru yayılarak ittihad-ı İslam'a vesile olabilecektir. Haklı hakkını alamazsa, hürriyetin en esaslı ölçüsü olan “başkasına zarar vermeme” ortadan kalkmış olur. Kanun namıyla hakkını alamayan insanlar çete kanunlarıyla hak aramaya başlarlar.

İslam medeniyetinin doğru bir şekilde algılanması da demokrasinin temellendiği vasatlarda olabilir. İslam medeniyeti; Müslümanların yalnız Allah'a kul olduğu, Şah ve Geda'nın kanun önünde eşit olduğu prensibini toplumda yerleştirir. Böylece her bir fert meşru hareketlerinde son derece hür olur.

Günümüz İslam âlimleri demokrasinin İslam ile bağdaşabileceği konusunda fikirler üretmişlerdir. Demokrasi İslam terbiyesinden geçtiğinde İslam dünyasının ilerlemesi ve daha hür bir zeminde Müslümanların birbirini anlamaya çalışmaları, fikir teatisinde bulunmaları ve asırlardır Müslümanların içerisine sokulmaya çalışılan nifak tohumlarından ve bilimum peşin hükümlerden kurtulmaları mümkün olacaktır. Bu yüzden demokrasiyi şeriata zıtmış gibi görmemek lazımdır. Demokrasi Müslümanların inançlarını serbestçe yaşayabileceği bir mümbit zemin hazırlayabilir.

Said Nursi'nin hürriyet şairi Namık Kemal'e atfen söylediği “Meşhur Kemal'in ‘Rüyâ’sıyla uyandım” sözü ile şu ifadeleri paralellik arz etmektedir: “Hürriyete hitap: Ey hürriyet-i şer’i! Öyle müthiş ve fakat güzel ve müjdeli bir sadâ ile çağırıyorsun, benim gibi bir şarklıyı tabakat-ı gaffet altında yatmışken uyandırıyor. Sen olmasaydın, ben ve umum millet, zindan-ı esarete kalacaktık. Seni ömr-ü ebedî ile tebşir ediyorum. Eğer aynü'l hayat şeriati menba-ı hayat yapsan ve o cennette neşvünema bulsan, bu millet-i

mazlumenin de eski zamana nispeten bin derece terakki edeceğini müjde veriyorum.”^[9]

Bütün dünya Müslümanları hürriyet ortamının artmasının ve darbe-lerden uzak durulmasının gereğine inanmaktadır. Bu ise ancak gelişmiş bir demokrasi ile mümkün olur. Hassaten Osmanlı'nın yadigarı Türkiye'deki hadiseler diğer dünya Müslümanları tarafından yakından takip edilmektedir. Türkiye'de artık vesayetçi idarelerin sona ermesini istemektedirler. Demek ki, hür ve demokratik rejimlerde Müslümanlar arasındaki yanlış istihbaratın, kapalı ve puslu havanın yerini daha şeffaf ve daha hür ortamlara bırakmasıyla Müslümanlar daha rahat ve sıhhatli diyaloglar içerisinde olabileceklerdir ve birbirlerine daha sıkı kenetleneceklerdir.

Bütün Müslüman memleketlerinde demokratik seçimlerle işbaşına gelen meşru hükümetler milletin inancına uygun hareket etme mecburiyeti hissetmeye başlamışlardır. Artık milletin inançlarına zıt hareket eden partiler halkın serbest reyleriyle iktidara gelemeyeceklerdir. Demokratik kazanımlar milletin inancını gereği gibi yaşamasına imkân sağlayacaktır. Müslüman milletin teveccühüne mazhar olan idarecilerin İslam İşbirliği Teşkilatı gibi daha faal olması beklenen teşkilatlar kurmalarını ve daha etkili bir şekilde İslam birliğine hizmet etmelerini ümit ediyoruz.

Sonuçlar

1. “Ekmeksiz yaşarım, hürriyetsiz yaşayamam” özdeyişiyle vurgulandığı üzere asıl fakirlik, haksızlık, hukuksuzluk, adaletsizlik ve hürriyetsizlikten kaynaklanan fakirliktir.

2. Gönüllülük esasına dayanan sivil toplumun gelişmesi için “ötekileştirme” yerine, bilgi, istişare, diyalog ve ortaklık kültürünü geliştiren katılımcı demokrasiye ihtiyaç vardır. Sınırlamalar ve yasaklamalar sivil toplumun gelişmesinin önündeki engellerden biridir.

3. Bir toplulukta sivil toplum anlayışını geliştirmenin yolu karizmatik lider arayışına girmek değil, katılımcı demokrasiyi geliştirmektir. Sosyal ve kültürel yapılarda hak ve hürriyetler, çoğunluk hâkimiyeti yerine çoğulculuk kültürünün gelişmesiyle mümkündür. Zira çoğunlukçu anlayış “sayıca kuvvetli olan haklıdır” fikrine dayanırken, çoğulculuk “kuvvet haktır” anlayışını esas alır, içtimai hayatta her türlü düşüncenin, eğilimin, gerçekliğin var olmasını, eşitliği ve özgürlüğü savunarak doğru olanın sahiplenilmesini ister.

4. Gerçek sivil toplum, yukarıdan aşağı (devletin buyruğu altında) bir yapılanmayla değil aşağıdan yukarıya (fitri ve bağımsız) gelişmelidir.

5. Bir arada yaşama ilkelerini topluma hâkim olan otoriter unsurlar yerine kul hakkından başlayarak temel hak ve hürriyetleri önceleyen, farklılıkları birer zenginlik unsuru olarak kabul eden fikirler üzerine kurmak

Bütün Müslüman memleketlerinde demokratik seçimlerle işbaşına gelen meşru hükümetler milletin inancına uygun hareket etme mecburiyeti hissetmeye başlamışlardır.

[9] Nursi, Said, Divan-ı Harb-i Orfi, Yeni Asya Neşriyat, İst, 2000, s. 73

*İman ne kadar
mükemmel olursa,
o derece hürriyet
parlar. İşte asr-ı
saadet...*

gerekir. Bu noktada İslami tecrübeyi ve Asr-ı Saadet uygulamalarını günümüze aktaran Said Nursi'nin fikirleri önem kazanmaktadır.

6. İman ne kadar mükemmel olursa, o derece hürriyet parlar. İşte asr-ı saadet...

7. Demokrasi ile hukuk devleti kavramları, aralarında sıkı bir münasebet bulunduğu zaman zaman karıştırılsa da birbirleriyle özdeş ve eşanlı değildir. Demokrasi, hukuk devleti amacına ulaşmak için en müsait yöntemlerden birisidir. Bu yüzden hukuk devleti daha öncelikli bir kavram sayılmalıdır.

8. Vahşeti, keşmekeşi ortaya çıkaran durumlara karşı, hakikî adalet ve medeniyeti bünyesinde barındıran hürriyetle müdafaada bulunulabilir.

9. İstibdat herkesin şevkini kırıp, ataletle sevk ediyordu. Şimdi ise mademki meşrûtiyette efkâr-ı âmme hâkimdir; o efkârın eczası da her ferдин fikr-i mahsusudur.

10. Hürriyetin en temel prensibi, kuvvetin kanunda olmasıdır. Kanun hâkimiyetinin sağlanmasıdır. Yani haklının güçlü olmasıdır, güçlünün haklı olması değildir. Haklı hakkını alamazsa, hürriyetin en esaslı ölçüsü olan "başkasına zarar vermeme" ortadan kalkmış olur. Müslüman elinden ve dilinden başkalarına zarar gelmeyen kimsedir.

11. İslamiyet'ten neş'et eden ve birinci Avrupa'nın sahiplendiği demokrasi, sanat, teknoloji ve medeniyet, insanların ve bilhassa Müslümanların hürriyet duygularını geliştirici rol oynamaktadır.

12. Demokratikleşme, İslam dünyasının kalkınmasında tetikleyici unsur olacaktır. Müslümanların meşrutiyeti İslamiyet'e zıt tefsir etmemeleri ve bilakis desteklemeleri lâzım gelir.

13. Hürriyete hitap: Ey hürriyet-i şer'î! Öyle müthiş ve fakat güzel ve müjdeli bir sadâ ile çağırıyorsun, benim gibi bir şarklıyı tabakat-ı gaflet altında yatmışken uyandırıyor sun. Sen olmasaydın, ben ve umum millet, zindan-ı esarete kalacaktık. Seni ömr-ü ebedî ile tebşir ediyorum. Eğer aynü'l hayat şeriatı menba-ı hayat yapsan ve o cennette neşvünema bulsan, bu millet-i mazlumenin de eski zamana nispeten bin derece terakki edeceğini müjde veriyorum.

14. Dünyanın her tarafına yayılmış olan Müslümanlar Türkiye'deki demokratik adımların İslam'ın daha iyi anlaşılmasına ve İslam'ı daha fazla hayata tatbik etmeye zemin hazırladığının farkında olarak dikkatlice Türkiye'yi takip etmekte, gelişen hürriyet atmosferi onları da heyecanlandırmaktadır. Türkiye'ye gelen türlü belalar ve musibetler onları da üzmetmektedir.

15. Herkes harekât-ı meşrûasında şahane serbest olsun.

16. İslam İşbirliği Teşkilatı, millete dayanan, hür ortamlardan seçilen liderler vasıtasıyla daha verimli çalışabilecektir. Bu da İslam memleketlerinin daha da yakınlaşmasına sebep olacak ve ittihad-ı İslam'a daha fazla hizmet edebilecektir.